[2018] 13 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 248

ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ

(2011 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1617)

ਅਕਤੂਬਰ 24, 2018

[ਏ. ਐਮ. ਖਾਨਵਿਲਕਰ ਅਤੇ ਐਲ. ਨਾਗੇਸ਼ਵਰ ਰਾਓ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਪੀਨਲ ਕੋਡ, 1860:

ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ 201-ਕਤਲ - ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤ - ਤਿੰਨ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣਾ - ਇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ (ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1) - ਪੀਡਬਲਯੂ 7 ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਗੁੰਮਸ਼ੁਦਗੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ. - ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਤਿੰਨਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐਫ.ਆਈ.ਆਰ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ - ਅਪੀਲ 'ਤੇ, ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਠਹਿਰਾਇਆ - ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ (ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3) ਦੀ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸੁਤੰਤਰ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਸਿਰਫ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ

ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ- ਇਸ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਨੂੰ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਬਤ ਹੋਈਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ - ਇਸ ਲਈ, ਉਹ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ- ਸਬੂਤ ਐਕਟ 1872 – ਧਾਰਾ 27

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872:

ਧਾਰਾ 27- ਇਸ ਦਾ ਦਾਇਰਾ- 'ਤੱਥ' ਸ਼ਬਦ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 27 ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, 'ਅਸਲ ਭੌਤਿਕ ਪਦਾਰਥਕ ਵਸਤੂ' ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਇਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਖੋਜ, ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੋਂ ਇਹ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਸਬੂਤ:

ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ - ਜੇ ਹੋਰ ਸਹਿ-ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ: ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ।

XXXXXX

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ

ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ 1. ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ -1, ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਮਕਸਦ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਦੋਵਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਤਲ ਬਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸਾਬਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਹੀ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਲਿਜਾਣ ਲਈ ਜਿੱਥੋਂ ਦੋਵੇਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਵੀ ਮਿਲੇ ਸਨ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਸੱਟ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਤਲ ਦੀ ਮੌਤ ਹੈ [ਪੈਰਾ 8 ਅਤੇ 11] [257-ਐਫ]

ਪਡਾਲਾ ਵੀਰਾ ਰੈਂਡੀ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ (1989) ਸੁਪ (2) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 706; ਮੁਲਖ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ (1992)

3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 43: [1992] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 484; ਨਿਕਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (1972) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 80: [1973] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 428 ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

2. ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿੱਟੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਸਾਹਮਣੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਵੀ ਲਿਜਾਇਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਸੁੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। [ਪੈਰਾ 12] [261- ਐਚ; 262- ਏ]

3. ਜੇ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਕਿਸੇ ਘਰ ਦੀ ਨਿੱਜਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਸਖਤ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 12] [262- ਸੀ- ਡੀ]

XXXXXX

ਤ੍ਰਿਮੁਖ ਮੋਰੋਟੀ ਕਿਰਕਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2006) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 681: [2006] 7 ਸੁਪ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 156 ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

4. ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ "ਅਸਲ ਭੌਤਿਕ ਪਦਾਰਥਕ ਵਸਤੂ" ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੱਥ ਦੀ ਖੋਜ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਇਸਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਗਿਆਨ ਜਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਖੋਜ ਉਹ ਸਥਾਨ ਜਿੱਥੋਂ ਇਹ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇਸਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 13 ਅਤੇ 14] [265- ਸੀ- ਡੀ; 270-ਐਫ]

ਵਸੰਤ ਸੰਪਤ ਦੁਪਾਰੇ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2015) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 253 ਤੇ ਭੋਰਸਾ ਕੀਤਾ।

5. ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਕਤਲ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੈ ਕਿ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। [ਪੈਰਾ 15] [270-ਜੀ-ਐਚ]

ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [1952] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 526 ਭੁਬੋਨੀ ਸਾਹੂ ਬਨਾਮ ਆਰ (1948-49) 76 ਆਈ.ਏ. 147; ਪੇਰੀਆਸਵਾਮੀ ਮੁਪਨ, ਇਨ ਰੀ ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. (1931) 54 ਐਮ.ਏ.ਡੀ. 75; ਸਮਰਾਟ ਬਨਾਮ ਲਲਿਤ ਮੋਹਨ ਚੁਕਰਬੱਟੀ ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. (1911) 38 ਸੀ.ਏ.ਐਲ. 559 ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

ਹਰੀਚਰਨ ਕੁਰਮੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [1964] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 623 ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤਾ।

XXXXXX

ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ 251

6. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਵਿਰੁੱਧ ਸਿਰਫ ਪੁਲਿਸ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਕਤਲ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 34 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 120-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 16] [272- ਐਚ; 273-ਏ-ਸੀ]

7. ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ

ਨੂੰ ਧਾਰਾ 201 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਾਬਤ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਮ੍ਰਿਤਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੈਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਜੋ ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਜ਼ੈੱਡ' ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਮ੍ਰਿਤਕ 'ਜ਼ੈਡ' ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਸੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਰੇਈ ਭਰਾ ਸੀ। ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਸਥਾਪਤ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀ ਅਚਾਨਕ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3, ਮ੍ਰਿਤਕ ਜ਼ੈਡ' ਦੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਨਾਬਾਲਗ ਪੁੱਤਰ ਮ੍ਰਿਤਕ । ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਵਹਾਰ ਜਾਂ ਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਤੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਦੋ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ (ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ) ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1, ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਕਤਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਸਥਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਕੋਈ

ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਠੋਸ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਲਾਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 17] [273-ਡੀ-ਐਚ; 274-ਏ]

XXXXXX

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਹਵਾਲਾ

(1989) 2 ਸੁਪ ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 706	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 8
[1992] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 484	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 9
[1973] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 428	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 11
[2006] 7 ਸੁਪ ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 156	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 12
(2015) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 253	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 22
[1952] ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 526	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 15
(1948-49) 76 ਆਈ.ਏ. 147	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 15
ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. (1931) 54 ਐਮ.ਏ.ਡੀ. 75	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 15

ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. (1911) 38 ਸੀ.ਏ.ਐਲ. 559	'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ	ਪੈਰਾ 15
[1964] 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 623	ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ	ਪੈਰਾ 15

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2011 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1617

2008 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1631 ਵਿੱਚ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 30.07.2009 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ ਐਸ.ਕੇ. ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ, ਐਲ.ਕੇ. ਪਾਓਨਮ, ਨੀਰਜ ਬੌਬੀ ਪਾਓਨਮ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਟੌਮਥਿਨਗਨਬੀ ਕੋਇਜਮ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ ਐਡਵੋਕੇਟ ਰਾਜੇਸ਼ ਕੇ. ਸਿੰਘ, ਪ੍ਰਦੀਪ ਮਿਸ਼ਰਾ

ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੇਠ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ

ਏ. ਐਮ. ਖਾਨਵਿਲਕਰ, ਜੇ. ਇਹ ਅਪੀਲ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ 2008 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1631 ਵਿੱਚ 30 ਜੁਲਾਈ, 2009 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ (ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ.) ਏ ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 155/2004

ਵਿੱਚ ਵਧੀਕ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ/ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜੱਜ, ਜੇ.ਪੀ. ਨਗਰ ਵੱਲੋਂ ਸੁਣਾਈ ਗਈ 2 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ।

XXXXXX

2. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ, ਸ਼ਬਾਬੁਲ ਪੀਡਬਲਯੂ -7 ਨੇ 24 ਜਨਵਰੀ 2004 ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਡੇਡੋਲੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਬੇਗਮ, ਮੁਨਸ਼ੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਅਖਤਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੇਟੇ ਇਸਲਾਮ (ਉਮਰ ਲਗਭਗ 11 ਸਾਲ) ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਅਸ਼ਰਫ ਮੁਹੰਮਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਅਖਤਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਹਨ, ਜੋ ਉਸਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪਤਨੀ ਤੋਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਬੇਗਮ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਅਸ਼ਰਫ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈੱਡ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ-10), ਜੋ ਹੈੱਡ ਮੋਹਰਾਰ ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ, ਨੇ ਜੀ.ਡੀ. ਨੰਬਰ 32 (ਐਕਸਟ ਕੇਏ-17) ਵਿੱਚ ਐਂਟਰੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਰਿਪੋਰਟ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਥਾਣਾ ਡੇਡੋਲੀ ਦੇ ਐਸ.ਐਚ.ਓ. ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਵਿਰੇਂਦਰ ਕੁਮਾਰ ਤਿਆਗੀ ਨੇ ਐਸ.ਆਈ. ਡੂੰਗਰ ਸਿੰਘ ਵਰਮਾ (ਪੀਡਬਲਯੂ -6), ਮੰਗੇ ਰਾਮ ਤੋਮਰ, ਨਾਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਪਤਾ, ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਅਸਕਾਰ ਅਲੀ ਅਤੇ ਐਸ.ਐਸ.ਆਈ. ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ -4) ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ। ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ (ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1/ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1) ਨਾਲ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਸਨੇ ਖੁਲਾਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਉਸਦੀ ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਪੁੱਤਰ ਈਸ਼ਲਾਮ ਉਸਦਾ ਮਤਰੇਈ ਭਰਾ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਦੋ ਹੋਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਈਸ਼ਲਾਮ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ 'ਤੇ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਮਾਂਗਟ ਅਤੇ ਜਗਦੀਸ਼ ਵਾਲਮੀਕਿ (ਪੀਡਬਲਯੂ -8) ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਢੱਕਣ ਨੂੰ ਹਟਾਇਆ, ਜਿੱਥੋਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਲਾਸ਼ਾਂ ਬਹੁਤ ਸੜੀ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਲਗਭਗ ਕੰਕਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਬੇਗਮ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨਾਈਲੋਨ ਦੇ ਨਾੜੂਏ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਮਿਲੀ। (ਕੇ.ਏ.-18) ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦਾ ਮੈਮੋ ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਪੀਡਬਲਯੂ -4 ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਸ.ਆਈ. ਡੂੰਗਰ ਸਿੰਘ ਵਰਮਾ ਪੀਡਬਲਯੂ-6) ਨੇ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਾਗਜ਼ ਵੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਸਥਾਨ ਦੀ ਸਾਈਟ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ (ਐਕਸਟ. ਕੇ.ਏ.-19). ਫਿਰ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ, ਯਾਨੀ 25 ਜਨਵਰੀ 2004 ਨੂੰ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਜਾਂਚ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਫਿਰ ਜਾਂਚ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅਸ਼ਰਫ ਮੁਹੰਮਦ (ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2/ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 2) ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਿਆਨ ਉਸੇ ਦਿਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬੇਗਮ ਬਾਨੋ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਅਤੇ ਅਕਰਮ ਦੇ ਬਿਆਨ 26 ਜਨਵਰੀ 2004 ਨੂੰ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਅਖਤਰ ਨੂੰ 10 ਫਰਵਰੀ, 2004 ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਬੇਗਮ ਦੀ ਲਾਸ਼ 'ਤੇ ਹਾਇਓਇਡ ਹੱਡੀ ਅਤੇ ਹਾਇਓਇਡ ਕਾਰਟਿਲੇਜ ਦਾ ਫਰੈਕਚਰ ਸੀ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ 'ਚ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣ (ਹਾਇਡ ਹੱਡੀ ਅਤੇ ਥਾਇਰਾਇਡ ਕਾਰਟਿਲੇਜ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ) ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੌਤ ਇਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣਾ (ਹਯੋਇਡ ਹੱਡੀ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ) ਸੀ। ਜਾਂਚ ਪੂਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ (ਐਕਸਟ.

ਕੇਏ-21) 11 ਫਰਵਰੀ 2004 ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਕਤ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਕੇਸ ਜੇ.ਪੀ.ਨਗਰ ਦੀ ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸੈਸ਼ਨ ਟ੍ਰਾਇਲ ਨੰਬਰ 155/2004 ਵਜੋਂ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ 5 ਅਗਸਤ 2004 ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸ਼ ਤੈਅ ਕੀਤੇ:

XXXXXX

" ਦੋਸ਼

ਮੁਸ਼ੱਫੀ ਅਹਿਮਦ, ਵਧੀਕ ਜੱਜ, ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ, ਅਸ਼ਰਫ ਅਤੇ ਅਖਤਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਏ ਗਏ ਹਨ:

ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ 24.1.2004 (ਪੀ.ਐਸ. ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਮਿਤੀ) ਤੋਂ ਪੀ.ਐਸ. ਡਿਡੋਪਲੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਹੱਦ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪੈਂਦੇ ਪਿੰਡ ਪੰਨਿਆਤੀ ਵਿੱਚ ਰਾਤ 1 ਵਜੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਜੇ.ਪੀ. ਨਾਗਰ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਜਾਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਕੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ-302 ਤਹਿਤ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ।

ਉਪਰੋਕਤ ਤਾਰੀਖ ਅਤੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਾਲੇ ਕਤਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੁਝ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ,

ਇਸ ਲਈ ਉਕਤ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਕੁਝ ਸਬੂਤ ਗਾਇਬ ਹੋ ਗਏ, ਪੀੜਤਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗਟਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਕਤ ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ, ਅਸ਼ਰਫ ਅਤੇ ਅਖਤਰ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਰਤੀ ਪੀਨਲ ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਤੇ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ।

ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਸੈਸ਼ਨ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਉਕਤ ਦੋਸ਼ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ।

XXXXXX

3. ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ 10 ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪੀਡਬਲਯੂ -1 ਬੇਗਮ ਬਾਨੋ, ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਹਾਜੀ ਇਕਬਾਲ, ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਨਵਾਬ ਜਨ, ਪੀਡਬਲਯੂ -4 ਹਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ -5 ਡਾਕਟਰ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ, ਪੀਡਬਲਯੂ -6 ਡੂੰਗਰ ਸਿੰਘ ਵਰਮਾ, ਪੀਡਬਲਯੂ -7 ਸ਼ਾ ਬਾਬੁਲ, ਪੀਡਬਲਯੂ -8 ਜਗਦੀਸ਼, ਪੀਡਬਲਯੂ -9 ਬਨਾਮ ਕੇ ਤਿਆਗੀ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -10 ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਖਰਕਾਰ ਪਾਇਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ, ਪਰ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਸਾਰੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧਾਂ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਪਾਇਆ। ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੈਸ਼ਨ ਕੋਰਟ ਨੇ 1 ਮਾਰਚ

2008 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ 2 ਸਾਲ ਦੀ ਕੈਦ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ।

4. ਤਿੰਨਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ, ਜੋ ਕਿ 2008 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1631 ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਮੌਤ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ 2008 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ 3 ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਹਾ: -

ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ, "27. ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਅਤੇ ਅਲੋਕ ਨਾਥ ਦੱਤਾ (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਫੈਸਲਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਉਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਹੋਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੀ ਉਕਤ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਵਾਹ ਨੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਮ੍ਰਿਣਾਲ ਦੱਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੀ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 120 ਬੀ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਤਹਿਤ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ

ਸਨ। ਇਸ ਲਈ ਉਕਤ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਆਯਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

XXXXXX

28. ਅਸੀਂ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸਕੈਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੀ ਮੌਤ ਕਤਲ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ। ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਬੇਗਮ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣਾ (ਹਯੋਇਡ ਹੱਡੀ ਅਤੇ ਥਾਇਰਾਇਡ ਕਾਰਟਿਲੇਜ ਦਾ ਟੁੱਟਣਾ) ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਦੀ ਮੌਤ ਵੀ ਹਾਲਾਤਾਂ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਲਾਸ਼ਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਥਿਤ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਵੀ ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ। ਪੀਡਬਲਯੂ-3 ਨਵਾਬ ਜਾਨ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-8 ਜਗਦੀਸ਼ ਨੇ ਇਹ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਕਹੇ ਕਿ ਲਾਸ਼ਾਂ ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸਥਿਤੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਉਂਗਲ ਉਠਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 313 ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਰਿਪੋਰਟ ਬਿਆਨ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਇਆ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤ ਕਿਸੇ ਦੁਰਲੱਭ ਕੇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਣਗੇ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਸਨੇ

ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਉਮਰ ਕੈਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। 30 ਜੁਲਾਈ, 2009 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

XXXXXX

5. ਦੁਖੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦੋਵਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਸਮਕਾਲੀ ਖੋਜ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗਲਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਦੀ ਕਸੌਟੀ 'ਤੇ ਖਰੀ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਖੋਜ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਮਕਸਦ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੋਵਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੇ ਬੇਟੇ ਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -7 ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਪੁਲਿਸ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਮੁਖਬਰ ਸੀ। ਜੇ ਉਸ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬਾਕੀ ਹਾਲਾਤ ਜਾਂ ਸਬੂਤ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਪੁਲਿਸ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ

ਗਈਆਂ ਹੋਰ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਵੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ, ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਲਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਦੁਆਰਾ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਮਿਲੀਭੁਗਤ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਜਿਸ ਕਲਪਨਾ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਬੇਬੁਨਿਆਦ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਮੁਲਜ਼ਮ ਦਾ ਬਿਆਨ ਜੋ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ, ਸਹਿ-ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਤੱਥਾਂ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

6. ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਪੀਲ ਅਧੀਨ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਦਖਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੇ ਹਾਲਾਤ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲੜੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਹੈ, ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

7. ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਐਸ.ਕੇ. ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਜੇਸ਼ ਕੇ. ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਸਲ ਰਿਕਾਰਡ ਸਮੇਤ ਪੂਰੇ ਰਿਕਾਰਡ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

8. ਵਿਰੋਧੀ ਦਲੀਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪਡਾਲਾ ਵੀਰਾ

ਰੈਡੀ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ: -

"10. . .. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਤਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕੇਸ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਟੈਸਟਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

[1] (1989) ਸੰਖੇਪ (2) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 706

XXXXXX

(1) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਜਤਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

(2) ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਦੇ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਗਲਤੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

(3) ਸੰਚਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਏ ਗਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਸੰਪੂਰਨ ਲੜੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸਾਰੀ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਪਰਾਧ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੁਆਰਾ; ਅਤੇ

(4) ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਲਪਨਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ

ਦੇ ਅਯੋਗ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਬਲਕਿ ਉਸਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ਤਾ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ। (ਦੇਖੋ ਗੰਭੀਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ 2.)

11. ਰਾਮ ਨੰਦ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ 3, ਪ੍ਰੇਮ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 4, ਇਰਾਭੱਦਰਪਾ ਉਰਫ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣੱਪਾ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ 5, ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ 6, ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵੀ ਦੇਖੋ।[7] "

9. ਮੁਲਖ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਸਤੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰ 8 ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰਾ 4 ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁਹਰਾਇਆ:

" 4. . . . . ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇਹ ਕੇਸ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਅਨੁਮਾਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਜੁਰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਬੇਗੁਨਾਹੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਾਜਬ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਲਾਭ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜੁਰਮ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਗੁਣਾਤਮਕ, ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਅਤੇ ਸੰਭਾਵਿਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਜੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵੀ ਢੁਕਵੇਂ ਤੱਥ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਅਤੇ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵੀ ਢੁਕਵੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਸੰਚਿਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਇਹ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ।

[2](1982) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 351; ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1982 ਐਸ.ਸੀ. 1157

[3](1981) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 511; ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1981 ਐਸ.ਸੀ. 738

[4](1982) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 462; (1983) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 822; ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1983 ਐਸ.ਸੀ. 61

[5](1983) ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ. ਐਲ.ਜੇ. 846; (1983) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 330

[6]1986 ਸੁਪ (1) ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 676; ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1987 ਐਸ.ਸੀ. 1921

[7](1987) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1; ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1987 ਐਸ.ਸੀ. 350

[8](1992) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 43

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

XXXXXX

10. ਆਓ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜੀਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੇ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹੀ ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

(1) ਲਾਪਤਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ (ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ) ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੌਕੀਦਾਰ, ਸ਼ਬਾਬੁਲ (ਪੀ.ਡਬਲਯੂ.7) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

(2) ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਨਾਮਜ਼ਦ ਵਿਅਕਤੀ ਲਗਭਗ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਸਨ, ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੋਰ ਬਲ ਮਿਲਿਆ ਜਦੋਂ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿੰਡ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਮੁਲਜ਼ਮ - ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ (ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1)" ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਦੋ ਲਾਪਤਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਕਤਲ ਉਸਨੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ, ਅਸ਼ਰਾਫ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਅਖਤਰ (ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3) ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ "ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ 'ਚ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

(3) ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ 'ਗੁੰਮਸ਼ੁਦਗੀ ਰਿਪੋਰਟ' ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪਤਾ ਸੀ।

(4) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਦਿਖਾਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਸੁੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਲੈ ਗਿਆ, ਜੋ ਉਸਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਦੋ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਦਾ ਢੱਕਣ ਖੁਦ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ।

(5) ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦੋ ਲਾਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ 32 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਔਰਤ ਅਤੇ ਲਗਭਗ 11 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਇੱਕ ਲੜਕੇ ਦੀ ਦੂਜੀ ਔਰਤ ਜੋ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਉਮਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

(6) ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(7) ਦੋਵਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਗਰਦਨ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਵੇਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਜੋ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਹ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਨ ਅਤੇ ਕਤਲ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ।

(8) ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਵਿਵਾਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੱਤਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(9) ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ 'ਗੁੰਮਸ਼ੁਦਗੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ/ਰਿਪੋਰਟ' ਕਿਉਂ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ; ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਅਜੇ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਦੇਖੇ ਗਏ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸੱਟਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣਾ ਸੀ।

XXXXXX

11. ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੀਡਬਲਯੂ 4 ਤੋਂ 10 ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਸਮੇਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਪਰੋਕਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਗਿਨ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬੇਗਮ ਬਾਨੋ (ਪੀਡਬਲਯੂ -1), ਹਾਜੀ ਇਕਬਾਲ (ਪੀਡਬਲਯੂ -2); ਅਤੇ ਨਵਾਬ ਜਾਨ (ਪੀਡਬਲਯੂ -3) ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਣ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਦੇ ਕਤਲ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਮਕਸਦ ਦਾ ਤੱਥ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਗਵਾਹਾਂ (ਪੀਡਬਲਯੂ 1 ਤੋਂ 3) ਨੇ ਵੀ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਦੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨਾਲ ਉਸੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹੋਰ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਚੁੱਪੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਿਕ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਮ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ। ਉਹ ਮ੍ਰਿਤਕ ਨਾਲ ਨੇੜਿਓਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਨ (ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਅਖਤਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਸੀ ਅਤੇ ਈਸ਼ਲਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2 ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਦੇ ਮਤਰੇਏ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮਤਰੇਏ ਭਰਾ ਸਨ। ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਦੇ ਲਗਭਗ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਸਾਰੇ ਇੱਕੋ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਸ਼ਾ ਬਾਬੁਲ (ਪੀਡਬਲਯੂ -7) ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ

ਸੀ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਸ਼ਬਾਬੁਲ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਤਨਖਾਹ 'ਤੇ ਹੈ, ਇਸ ਸਾਬਤ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਲਮ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਗਭਗ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਸਨ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਬਚਾਅ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਅਜੇ ਵੀ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਨਿੱਕਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਤਕ (ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ) ਇਕੱਠੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਅਨੁਮਾਨ ਕੱਢਿਆ। ਇਹ ਵੇਖਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ -1, ਪੀਡਬਲਯੂ -2 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ -3 ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਖ ਮਕਸਦ ਦੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਬੇਗਮ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਮ ਦੇ ਕਤਲ ਬਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸਾਬਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸਹੀਤਾ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਵਿੱਚ ਲਾਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ ਜਿੱਥੋਂ ਦੋਵੇਂ ਲਾਸ਼ਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ 'ਤੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤ ਵੀ ਮਿਲੇ ਸਨ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਨ ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਪੋਸਟਮਾਰਟਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸੱਟ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਸਾਹ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਕਤਲ ਮੌਤ ਹੈ।

XXXXXX

12. ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੱਢੇ ਗਏ ਸਿੱਟੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1- ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਸ਼ ਲੱਭਣ ਬਾਰੇ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਸਾਹਮਣੇ ਕਬੂਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਵੀ ਲਿਜਾਇਆ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਲਾਸ਼ਾਂ ਸੁੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਤ੍ਰਿਮੁਖ ਮੋਰੋਟੀ ਕਿਰਕਾਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ[10] ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਕਿਸੇ ਘਰ ਦੀ ਨਿੱਜਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਸਖਤ ਸਿਧਾਂਤ, 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ:

[9](1972) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 80

" 14. ਜੇ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਕਿਸੇ ਘਰ ਦੀ ਨਿੱਜਤਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਕੋਲ ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਸਖਤ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਜੱਜ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਸਿਰਫ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਇੱਕ ਜੱਜ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਵੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਆਦਮੀ ਬਚ ਨਾ ਸਕੇ। ਦੋਵੇਂ ਜਨਤਕ ਫਰਜ਼ ਹਨ। (ਦੇਖੋ ਸਟਰਲੈਂਡ ਬਨਾਮ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਆਫ ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰੋਸੀਕਿਊਸ਼ਨ 11 - ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ

ਬਨਾਮ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਅਰਿਜੀਤ ਪਸਾਇਤ, ਜੇ. ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ[12]) ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰੇ ਜਿਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਾ ਲਗਭਗ ਅਸੰਭਵ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਅਜਿਹੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜੋ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਤੱਥ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਉਦਾਹਰਣ (ਬੀ) ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਕੁਝ ਚਾਨਣਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

'(ਬੀ) ਏ 'ਤੇ ਬਿਨਾਂ ਟਿਕਟ ਦੇ ਰੇਲਵੇ 'ਤੇ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

[10](2006) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 681

[11]1994 ਏ.ਸੀ. 315; (1994) 2 ਏ.ਆਈ.ਆਈ. ਈ.ਆਰ. 13 (ਐਚ.ਐਲ.)

[12] (2003) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 271

XXXXXX

ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਟਿਕਟ ਹੈ।

15. ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਤਲ ਵਰਗਾ ਜੁਰਮ ਗੁਪਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਢਲਾ ਬੋਝ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ 'ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਦੋਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾ ਓਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਜਿੰਨੀ ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹੈ। ਬੋਝ ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਲਕੇ ਕਿਰਦਾਰ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 106 ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਘਰ ਦੇ ਕੈਦੀਆਂ 'ਤੇ ਇਹ ਬੋਝ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਠੋਸ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਘਰ ਦੇ ਕੈਦੀ ਸਿਰਫ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਇਸ ਕਥਿਤ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਬਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਆਪਣਾ ਕੇਸ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਉਣ 'ਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਕੋਈ ਫਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਵੇ।

xxx xxx

xxx

21. ਸਥਿਤੀਗਤ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਉਪਲਬਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਥਿਤੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਕਤ ਦੋਸ਼ੀ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗਲਤ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿਚ ਇਕ ਵਾਧੂ ਕੜੀ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। [ਦੇਖੋ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜੇਂਦਰਨ 13 (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੈਰਾ 6); ਰਵਿੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿੱਤਲ 14 (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੈਰਾ 39: ਏ.ਆਈ.ਆਰ. ਪੈਰਾ 40); ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੁਰੇਸ਼ 15 (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੈਰਾ 27); ਗਣੇਸ਼ ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ

16 (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੈਰਾ 15) ਅਤੇ ਗੁਲਾਬ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੈਰਾ 4)

XXXXXX

22. ਜਿੱਥੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਉਸ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਪਤੀ ਵੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਲਗਾਤਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਸੱਟਾਂ ਕਿਵੇਂ ਲੱਗੀਆਂ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਝੂਠਾ ਹੋਣ ਲਈ, ਇਹ ਇੱਕ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜੋ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਨਿੱਕਾ ਰਾਮ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼[18] ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਘਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਦਾ ਕਤਲ 'ਖੋਖਰੀ' ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਸਨ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਉਸਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰੇਗਾ। ਗਣੇਸ਼ਲਾਲ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ[18] ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਉਸਦੇ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੌਤ ਉਸ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੀ.ਆਰ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 313 ਤਹਿਤ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਵੇ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੇ ਕੇਸ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਕਤਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦੋਸ਼ੀ ਹੈ। ਰਵਿੰਦਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਮਿੱਤਲ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ

ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ ਕਿ ਪਤਨੀ ਨੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਸਾੜ ਕੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਘਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਤਨੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤੀ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਾੜਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਸਨ ਅਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸਨ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਪੂਰੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਪਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਗਲਾ ਘੁੱਟ ਕੇ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜੇਂਦਰਨ ਵਿੱਚ ਪਤਨੀ ਇੱਕ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਤਕ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਰਾਤ ਕਰੀਬ 9.00 ਵਜੇ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਸਵੇਰੇ ਛੱਤ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਆਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਝੌਂਪੜੀ ਵਿਚ ਅੱਗ ਲੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਚਾਨਕ ਅੱਗ ਲੱਗਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਧੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਡਾਕਟਰੀ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਤਨੀ ਦੀ ਮੌਤ ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਸੜਨ ਕਾਰਨ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ੀ (ਪਤੀ) ਸੀ ਜੋ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ

[13](1999) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 679

[14](1992) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 300; ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1992 ਐਸ.ਸੀ. 2045

[15](2000) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 471

[16](2002) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 731

[17](1995) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 574

[18]ਸੁਪਰਾ @ ਫੁਟਨੋਟ 9

[19](1992) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 106

[20]ਸੁਪਰਾ @ ਫੁਟਨੋਟ 14

[21]ਸੁਪਰਾ @ ਫੁਟਨੋਟ 13

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

XXXXXX

ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ [ਏ. ਐਮ. ਖਾਨਵਿਲਕਰ, ਜੇ.] 265

13. ਇਹ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸ਼ਬਦ "ਤੱਥ" "ਅਸਲ ਭੌਤਿਕ ਪਦਾਰਥਕ ਵਸਤੂ" ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੱਥ ਦੀ ਖੋਜ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਇਸਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਗਿਆਨ ਜਾਂ ਮਾਨਸਿਕ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਖੋਜ, ਉਹ ਸਥਾਨ ਜਿੱਥੋਂ ਇਹ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇਸਦੀ ਹੋਂਦ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਬਸੰਤ ਸੰਪਤ ਦੁਪਾਰੇ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪੈਰਾ 23 ਤੋਂ 29 ਤੱਕ। ਉਹੀ ਪੜ੍ਹੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ:

" 23. ਖੋਜ ਦੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪੁਲੁਕੁਰੀ ਕੋਟਯਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜਾ ਸਮਰਾਟ 23 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਹੈ (ਆਈ.ਏ. ਪੰਨਾ 77)

" . . . ਧਾਰਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੱਭੇ ਗਏ 'ਤੱਥ' ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਣਾ ਗਲਤ ਹੈ; ਲੱਭਿਆ ਗਿਆ ਤੱਥ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਵਸਤੂ

ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਸ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਉਪਭੋਗਤਾ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਜਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਇਤਿਹਾਸ ਉਸ ਸੈਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਵਿੱਚ ਲੁਕਾ ਕੇ ਚਾਕੂ ਪੈਦਾ ਕਰਾਂਗਾ, ਚਾਕੂ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ; ਚਾਕੂ ਕਈ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਲੱਭੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਖੋਜ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਚਾਕੂ ਉਸਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਚਾਕੂ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੱਭਿਆ ਤੱਥ ਬਹੁਤ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਚਾਕੂ ਮਾਰਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੂਚਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਚਾਕੂ ਦੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ।

[22] (2015) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 253

[23] ਏ.ਆਈ.ਆਰ 1947 ਪੀ.ਸੀ. 67

XXXXXX

24. ਮੁਹੰਮਦ ਇਨਾਇਤੁੱਲਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ[24], ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ: (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰਨਾ 831-32, ਪੈਰਾ 11-13)

"11. ਹਾਲਾਂਕਿ ਧਾਰਾ 27 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਦਾਇਰਾ ਕਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਪਰ ਠੋਸ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ

ਧਾਰਾ 'ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਈ ਜਾਵੇ। ਧਾਰਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:

27. ਦੋਸ਼ੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਕਿੰਨੀ ਸਾਬਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਚਾਹੇ ਉਹ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਭੇ ਗਏ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

XXXXXX

ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [ਏ. ਐਮ. ਖਾਨਵਿਲਕਰ, ਜੇ.]

267

12. 'ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 'ਇਹ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ' ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ ਪਿਛਲੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 25 ਅਤੇ 26 ਦੇ ਅਪਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਧਾਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਧਾਰਾ 24 ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ਰਤ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੀ ਖੋਜ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੱਕ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਦੂਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਤੱਥਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਗਵਾਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੋਸ਼ੀ ਪੁਲਿਸ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਖਰੀ ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਸ਼ਰਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ 'ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ' ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਭੇ ਗਏ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ

ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ 'ਸਪਸ਼ਟ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ 'ਸਿੱਧਾ', 'ਨਿਰਸੰਤੁਸ਼ਟ', 'ਸਖਤੀ ਨਾਲ', 'ਨਿਰਸੰਤੁਸ਼ਟ'। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪ੍ਰੋਵੇਬਲ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ 'ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਭੇ ਗਏ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ' ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਲਿੰਚਪਿਨ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਖੋਜ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨਾਂ ਅਤੇ ਬਿਆਨਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਟਾਉਣ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤੱਥ ਲੱਭਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਦੀ ਕੁਝ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਦੀ, ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੀ ਜੋ ਖੋਜ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ, ਤੁਰੰਤ ਅਤੇ ਨੇੜਲਾ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਗਰੰਟੀ ਜਾਂ ਭਰੋਸਾ ਬਾਕੀ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਅਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਲੱਭੇ ਗਏ ਤੱਥ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

[24](1976) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 828; (1976) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 71

13. ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਗ ਵਿੱਚ 'ਤੱਥ' ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਭੌਤਿਕ ਜਾਂ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਥ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਾਨਸਿਕ ਤੱਥ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਸੁਖਨ ਬਨਾਮ ਸਮਰਾਟ[25]; ਗੌਨ ਚੰਦਰ ਕਾਸ਼ਿਦ ਬਨਾਮ ਸਮਰਾਟ[26])। ਹੁਣ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ 'ਤੱਥ' ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਭੌਤਿਕ ਵਸਤੂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਇਹ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ (ਦੇਖੋ ਪੁਲੁਕੁਰੀ ਕੋਟਾਇਆ ਬਨਾਮ ਰਾਜਾ ਸਮਰਾਟ 27; ਉਦੈ ਭਾਮ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ.[28])।

(ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ)

25. ਆਫਤਾਬ ਅਹਿਮਦ ਅੰਸਾਰੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰਾਂਚਲ ਰਾਜ 29 ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੁਲੂਕੁਰੀ ਕੋਟਾਇਆ 30 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲੁਕਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ (ਆਫਤਾਬ ਅਹਿਮਦ ਅੰਸਾਰੀ ਕੇਸ, ਐਸਸੀਸੀ ਪੰਨਾ 596, ਪੈਰਾ 40)

XXXXXX

40. . .. ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਅਰਥਾਤ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਲੁਕਾਏ ਸਨ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਵੈਇੱਛਤ ਖੁਲਾਸੇ ਦੇ ਬਿਆਨ ਲਈ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੱਪੜੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਕੱਪੜਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੈ।

[25] ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1929 ਐਸ.ਏ.ਐਚ. 344

[26] ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1932 Bom 286

[27] ਸੁਪਰਾ @ ਫੁਟਨੋਟ 23

[28] ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1962 ਐਸ.ਸੀ. 1116; (1962) 2 ਸੀ.ਆਰ.ਆਈ. ਐਲ.ਜੇ. 251; 1962 ਸੁਪ (2) ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 830

[29] (2010) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.583

[30] ਸੁਪਰਾ @ ਫੁਟਨੋਟ 2

26. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਦਾਮੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰਨਾ 283 ਪੈਰਾ 35)

"35. ... ਹੁਣ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਦੀ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ [ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872 ਦੀ ਧਾਰਾ 27] ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੁਲੁਕੁਰੀ ਕੋਟਯਾ ਬਨਾਮ ਕਿੰਗ ਸਮਰਾਟ 32 ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਥਾਰਟੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ 'ਤੱਥ' ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਵਸਤੂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਇਸ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਪਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੁਰੇਸ਼ 33, ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਗੁਰਨਾਮ ਕੌਰ 34, ਆਫਤਾਬ ਅਹਿਮਦ ਅੰਸਾਰੀ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰਾਂਚਲ 35, ਭਗਵਾਨ ਦਾਸ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਐਨਸੀਟੀ ਦਿੱਲੀ) [36], ਮਨੂ ਸ਼ਰਮਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਐਨ.ਸੀ.ਟੀ. ਦਿੱਲੀ) [37] ਅਤੇ ਰੂਮੀ ਬੋਰਾ ਦੱਤਾ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ 38 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

27. ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਰਿਕਵਰੀ ਉਦੋਂ ਹੋਈ ਸੀ ਜਦੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਬਰਾਮਦਗੀ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ

ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਪੰਚ ਗਵਾਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਬਦਨਾਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਹੈ।

[31] (2000) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 269

[32] ਸੁਪਰਾ @ ਫੁਟਨੋਟ 23

[33] (2000) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 471

[34] (2009) 11 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 225

[35] (2010) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 583

[36] (2011) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 396

[37] (2010) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1

[38] (2013) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 417

XXXXXX

28. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਨਲ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕੱਪੜੇ ਧੋਏ ਸਨ, ਉਹ ਉਸਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਸਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਬੂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ) ਵਿੱਚ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਮੁਨਾਫੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।[39] ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਐਚ.ਪੀ. ਐਡਮਨ ਬਨਾਮ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ 40 ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ: (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਕੇਸ, ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰਨਾ 95, ਪੈਰਾ 8)

" 8. . .. ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਜਿਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਕੋਈ ਅਪਰਾਧ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ, ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਜੋ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 162 ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜ਼ਾਬਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ 162 ਦੁਆਰਾ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਬਿਆਨ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਬੂਤ (ਬਿਆਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ) ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕਿਸੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਿੱਥੇ ਚੋਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਹਥਿਆਰ ਲੁਕੇ ਹੋਏ ਪਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਿਵਹਾਰ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੋਣਗੇ, ਚਾਹੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਜਾਂ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਬਿਆਨ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸਬੂਤ ਐਕਟ।

29. ਏ. ਐਨ. ਵੈਂਕਟੇਸ਼ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ: (ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਪੰਨਾ 721 ਪੈਰਾ 9)

[39] (1979) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 90

[40] (1972) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 249

[41] (2005) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 71

XXXXXX

"9. ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ, ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਵਿਵਹਾਰ ਮੁੱਦੇ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਬੂਤ ਜੋ ਦੋਸ਼ੀ ਨੇ ਪੁਲਿਸ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਹ ਜਗ੍ਹਾ ਜਿੱਥੇ ਮ੍ਰਿਤਕ ਦੇਹ ਦਾ ਵਿਵਹਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਬਿਆਨ ਅਜਿਹੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਸਮਕਾਲੀ ਜਾਂ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੰਦ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ- ਦੋਸ਼ੀ (ਐਕਸਟ) ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਖੁਲਾਸਾ ਬਿਆਨ (ਪੀ -15 ਅਤੇ ਪੀ -16) ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 27 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਤਹਿਤ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਨੂੰ ਦਫ਼ਨਾਉਣ ਦਾ ਸਬੂਤ, ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਜੋਂ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਏ-1 ਅਤੇ ਏ-2 ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਫਿਰੌਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇਕ ਢੁਕਵੀਂ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

14. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1- ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

15. ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹੀ ਸਬੂਤ ਜਾਂ ਸਾਬਤ ਹਾਲਾਤ ਹੋਰ ਦੋ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ, ਅਸ਼ਰਾਫ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਅਖਤਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਿਰਸੰਦੇਹ, ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ - ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ (ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1) ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਨੇ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਦੇ ਕਤਲ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਹੁਣ ਤੱਕ ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੈਅ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਦੂਜੇ ਮੁਲਜ਼ਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਅੰਜਾਮ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ 42 ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ, ਭੁਬੋਨੀ ਸਾਹੂ ਬਨਾਮ ਆਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।[43], ਪੇਰੀਆਸਵਾਮੀ ਮੁਪਨ, ਰੀ44 ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਐਂਪਰਰ ਬਨਾਮ ਲਲਿਤ ਮੋਹਨ ਚੁਕਰਬਟੀ 45 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਕੀ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਹਰੀਚਰਨ ਕੁਰਮੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ 46 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪੈਰਾ 12 ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

XXXXXX

"12. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਕੇਤ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰੰਤਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਚਿਤ ਪਹੁੰਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜੇ ਉਕਤ ਸਬੂਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀਜਨਕ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਮੰਨਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਸਬੂਤ ਉਕਤ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਲਗਾਏ ਗਏ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਵੱਲ ਮੁੜਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਜੋ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਹੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰ ਲਾਰੈਂਸ ਜੇਨਕਿਨਸ ਨੇ ਸਮਰਾਟ ਬਨਾਮ ਲਲਿਤ ਮੋਹਨ ਚੁਕਰਬੱਟੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪੇਰੀਆਸਵਾਮੀ ਮੁਪਨ ਵਿੱਚ, ਰੇ ਰੀਲੀ, ਜੇ. ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 30 ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ:

'. . . ਜਿੱਥੇ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਰੁੱਧ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਜੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 30 ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਉਸ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਧੂ ਕਾਰਨ ਵਜੋਂ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਭੁਬੋਨੀ ਸਾਹੂ ਬਨਾਮ ਆਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਨੇ ਵੀ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਬੋਰਡ ਲਈ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਸਰ ਜੌਹਨ ਬਿਊਮੌਂਟ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ:

[42] 1952 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 52

[43] (1948-49) 76 ਆਈ.ਏ. 147

[44] ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. (1931) 54 ਐਮ.ਏ.ਡੀ. 75

[45] ਆਈ.ਐਲ.ਆਰ. (1911) 38 ਸੀ.ਏ.ਐਲ. 559

[46] (1964) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 623; ਏ.ਆਈ.ਆਰ. 1964 ਐਸ.ਸੀ. 118

XXXXXX

'.. .. ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ 'ਸਬੂਤਾਂ' ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਸਹੁੰ ਚੁੱਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਉਲਟ-ਪੜਤਾਲ ਦੁਆਰਾ ਟੈਸਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਨਕ ਦੇ ਸਬੂਤ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ, ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਧਾਰਾ 30 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਪਰ ਧਾਰਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦੀ ਕਿ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਸਬੂਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਤੱਤ ਹੈ; ਇਸ ਨੂੰ ਪੈਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 30 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਆਮ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਬੂਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਬੂਤ ਹੈ; ਉਹ ਹਾਲਾਤ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਉਸ ਆਮ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਬੂਲਨਾਮੇ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 30 ਦੇ

ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਕਾਰਨ ਉਸ ਆਮ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ੀ ਵਿਅਕਤੀ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਿਚ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਉਕਤ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਬਣਾ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਵੱਲ ਮੁੜਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਮਨ ਉਕਤ ਹੋਰ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਇਹ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 30 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਭੁਬੋਨੀ ਸਾਹੂ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਵੀ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

XXXXXX

16. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਵਿਰੁੱਧ ਸਿਰਫ ਪੁਲਿਸ ਸਾਹਮਣੇ ਕੀਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ

ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੋਸ਼ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 302 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 34 ਪੀ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 302 ਅਤੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 120-ਬੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਦੋਵਾਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕੋ ਸਮੇਂ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਪਤਾ ਤੱਥਾਂ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਬਰੀ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ।

XXXXXX

17. ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 201 ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢਦਾ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਸਮਝੇ ਗਏ ਸਾਬਤ ਹਾਲਾਤ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ ਕਿ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਇਕੋ ਘਰ ਵਿਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦੀ ਦੂਜੀ ਪਤਨੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਕੋਈ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3 ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਤੇ 2

ਦੀ ਮਤਰੇਈ ਮਾਂ ਸੀ ਅਤੇ ਈਸ਼ਲਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤਰੇਈ ਭਰਾ ਸੀ। ਇਸ ਰਿਸ਼ਤੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਸਥਾਪਤ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਅਚਾਨਕ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਲਾਪਤਾ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਨੇ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਨੂੰ ਲੱਭਣ ਲਈ ਕੋਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 3, ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਦੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਨਾਬਾਲਗ ਪੁੱਤਰ ਈਸ਼ਲਾਮ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1-ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਤੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਦੋ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਅਚਾਨਕ ਲਾਪਤਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ (ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ)। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਸੈਪਟਿਕ ਟੈਂਕ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1- ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਜ਼ਾ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਖੁਲਾਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਾਹਿਦਾ ਅਤੇ ਇਸ਼ਲਾਮ ਦੇ ਕਤਲ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ, ਪਰ ਉਹ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਬਤ ਹਾਲਾਤਾਂ ਤੋਂ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਠੋਸ ਸਪਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਬਾਰੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਅਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹਨ ਜਿਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਰਾਏ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ

ਦੁਆਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3 ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਪੀਲ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸਫਲ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

18. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਅਸਾਰ ਮੁਹੰਮਦ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਅਪੀਲ ਖਾਰਜ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੰਬਰ 2 ਅਤੇ 3- ਅਸ਼ਰਫ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਅਖਤਰ ਵੱਲੋਂ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 302 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਦਰਜ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਕੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਆਈ.ਪੀ.ਸੀ. ਦੀ ਧਾਰਾ 201 ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ।

ਕਲਪਨਾ ਕੇ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਅਪੀਲ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ: - ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਨ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ।

Prabhat Kiran, Advocate
D/923/2000
Bar Council of Delhi